

Congres juridisch onderzoek in het HBO, Deventer 15 juni 2010

Bijdrage van Jan Smits (jan.smits@uvt.nl)

In Nederland wordt juridisch onderzoek doorgaans gezien als iets dat wordt verricht aan één van de tien juridische faculteiten of aan een gespecialiseerd onderzoeksinstituut. Het is daarom nuttig om na te gaan welke typen universitair onderzoek bestaan. Voortbouwend op mijn boekje *Omstreden rechtswetenschap* (2009) kunnen grofweg vier typen juridisch onderzoek worden onderscheiden:

1. Doctrinaire rechtswetenschap ('Hoe luidt het recht?')
2. Empirisch onderzoek ('Werkt het recht?')
3. Metajuridisch onderzoek (o.a. 'Waarom is er recht?')
4. Normatief onderzoek ('Hoe behoort het recht te luiden?')

Aan universiteiten en bij onderzoekfinanciers is de tendens duidelijk om het eerste type onderzoek steeds minder belangrijk te achten en het tweede en derde type steeds belangrijker. Anders gezegd: doctrinair onderzoek maakt steeds meer plaats voor empirisch, interdisciplinair en theoretisch onderzoek. Tegelijkertijd maakt het Nederlands plaats voor het Engels als de taal waarin verslag wordt gedaan van verricht onderzoek en komt er een steeds grotere nadruk te liggen op het belang van het expliciteren van de gebruikte methoden. Organisatorisch is vrijwel al het universitaire onderzoek ondergebracht in onderzoeksprogramma's en kan in algemene zin worden gezegd dat onderzoek steeds meer afhankelijk wordt van tweede en derde geldstroom.

Aan universiteiten doen niet alleen stafleden onderzoek, ook studenten doen dat (zij het in bescheiden mate). Elke student schrijft scripties en papers en enkelen worden betrokken bij specifieke projecten of werken als student-assistent. Daarnaast bestaan aan sommige juridische faculteiten onderzoeksmasters en cursussen onderzoeksvaardigheden.

Gewapend met deze kennis is vervolgens de vraag wat de rol van juridisch onderzoek op het HBO moet zijn. Die vraag valt niet te beantwoorden zonder een duidelijke visie op de doelstellingen van een HBO-opleiding. Het ene uiterste is dat een HBO-instelling beoogt om zoveel mogelijk op een juridische faculteit te lijken en dus van haar staf eist dat die naast het geven van onderwijs ook het doen van onderzoek als taak heeft, eventueel in samenwerking met een universiteit. Om dat op goede wijze te kunnen doen, dienen HBO's dan mijns inziens volledig toegang te hebben tot de reguliere onderzoeksfinanciering en tot de onderzoeksgelden van NWO. Ook het ius promovendi zou dan volledig aan HBO's moeten toekomen. In dat scenario dienen ook aan studenten onderzoeksvaardigheden te worden aangeleerd. Het andere uiterste is dat een HBO-instelling het enkel als haar taak ziet om studenten op te leiden voor de niet-academische beroepspraktijk en niet van staf en studenten eist dat aan onderzoek wordt gedaan. Tussen beide uitersten zijn veel varianten denkbaar. Eén van die varianten is dat HBO's zich vooral richten op type 1-onderzoek (grofweg: doctrinair onderzoek). Dat wordt thans aan universiteiten veel minder gedaan dan vroeger hoewel de rechtspraktijk er duidelijk wel behoefte aan heeft. Stafleden van HBO's kunnen in dat gat springen door – samen met studenten – recente rechtspraak en wetgeving te plaatsen binnen het Nederlandse rechtssysteem.